

ПРОГРАММА КУРСА «СОВРЕМЕННЫЙ ЧЕШСКИЙ ЯЗЫК»

МОРФОЛОГИЯ

ВВЕДЕНИЕ. ОСОБЕННОСТИ КУРСА

Теоретический курс морфологии является составной частью дисциплины «Теория I иностранного языка (чешского)» и предназначен для студентов – богемистов III курса (V семестр) факультета иностранных языков. Описание языковых единиц различных уровней проводится с использованием основных понятий традиционной чешской грамматики, при этом внимание уделяется не только специальной терминологии, но и теориям и концепциям чешских лингвистов. Грамматические категории современного чешского языка анализируются в сопоставлении с русским языком: рассматриваются различные трактовки общих и частных проблем современной функциональной и формальной морфологии.

Курс рассчитан на 32 часа аудиторных занятий (2 часа в неделю). Помимо лекционного материала студентам предлагаются практические задания, позволяющие сформировать навыки анализа языкового материала.

Курс читается на чешском языке.

ЦЕЛИ И ЗАДАЧИ КУРСА

Предлагаемый курс должен углубить общетеоретическую и богемистическую подготовку студентов, дать им представление о системе и структуре морфологического уровня чешского языка, обеспечить владение понятийно-терминологическим аппаратом и сформировать умение излагать изученный материал на чешском языке.

ФОРМЫ ИТОГОВОГО КОНТРОЛЯ

Итоговый контроль осуществляется в следующих формах: письменная работа, зачет, экзамен. По окончании курса «Теория I иностранного языка (чешского)» проводится заключительный экзамен, на который выносятся вопросы по всем разделам данного предмета.

ТЕМАТИЧЕСКИЙ ПЛАН

Наименование тем		Лекции
Тема 1.	Předmět morfologie. Principy třídění slov. Slovní druhy. Предмет морфологии. Принципы классификации слов. Части речи.	2 часа
Тема 2.	Mluvnické kategorie jmen: pád, číslo, rod. Грамматические категории имен: падеж, число, род.	2 часа
Тема 3.	Podstatná jména: druhy substantiv. Kritéria třídění. Имена существительные: основные типы. Критерии классификации.	2 часа
Тема 4.	Maskulina: vzory skloňování, životnost-neživotnost. Имена существительные мужского рода: типы склонения, категория одушевленности/неодушевленности.	2 часа
Тема 5.	Feminina a neutra: vzory skloňování, zvláštnosti. Имена существительные женского и среднего рода: типы склонения, переходные формы, исключения.	2 часа
Тема 6.	Substantiva cizího původu. Duálové tvary. Имена существительные иностранного происхождения. Формы двойственного числа. Функциональная нагрузка имен существительных.	2 часа
Тема 7.	Přídavná jména: druhy adjektiv, jmenná a složená deklinace. Stupňování. Имена прилагательные: классификация, типы склонения, образование степеней сравнения. Функциональная нагрузка имен прилагательных.	2 часа
Тема 8.	Zájmena: druhy pronomín. Skloňování různých druhů zájmen. Местоимения: классификация, типы склонения. Функциональная нагрузка	2 часа
Тема 9.	Číslovky: základní, řadové, druhové, násobné, podílné. Tvary číslovek. Имена числительные: классификация, типы склонения, функциональная нагрузка.	2 часа
Тема10.	Slovesa. Typy sloves: plnovýznamová a pomocná (modální a fázová). Глаголы: классификация, функциональная нагрузка. Глаголы полнозначные и вспомогательные (модальные, фазовые).	2 часа
Тема11.	Mluvnické kategorie sloves: vid, čas, způsob, osoba, číslo, rod. Грамматические категории глагола: вид, время, наклонение, лицо, число, род.	2 часа
Тема12.	Slovesné třídy a vzory. Slovesné tvary neurčité. Классификация глаголов по типам спряжения. Неличные глагольные формы.	2 часа
Тема13.	Příslovce: druhy příslovcí. Stupňování. Наречия: классификация, функционирование. Образование степеней сравнения.	2 часа
Тема14.	Předložky (prepozice) a spojky (konjunkce). Предлоги: классификация, падежное управление. Союзы: классификация, функционирование в предложениях разного типа.	2 часа
Тема15.	Citoslovce (interjekce) a částice (partikule). Междометия и частицы: классификация, функциональная нагрузка.	2 часа
	Контрольная работа.	2 часа
Итого:		32 часа

СОДЕРЖАНИЕ КУРСА

Předmět morfologie. Principy třídění slov: sémantické, morfologické a syntaktické kritéria.

Slovní druhy. Ohebná slova: substantiva, adjektiva, pronomina, numeralia, slovesa. Neohebná slova: adverbia, prepozice, konjunkce, partikule, citoslovce. Skloňování a časování.

Mluvnické kategorie jmen: pád, číslo, rod, životnost-neživotnost.

Pády prosté a předložkové. Syntaktické funkce a věcné významy pádů. Vokativ.

Číslo jednotné (singular), množné (plurál), dvojné (duál). Jména pomnožná (pluralia tantum), hromadná (singularia tantum) a látková (materiální). Jiné vyjádření kvantovosti.

Rod přirozený a gramatický. Kolísání v rodě. Vyjadřování rozdílů v pohlaví.

Životnost – neživotnost.

Podstatná jména (substantiva). Morfologická charakteristika substantiv. Druhy substantiv. Podstatná jména konkrétní, abstraktní, obecná, vlastní. Kritéria třídění. Vzory skloňování: jmenné a adjektivní. Nesklonná substantiva.

Maskulina: vzory skloňování (*pán, muž, předseda, soudce, hrad, stroj*), životnost-neživotnost.

Feminina: vzory skloňování (*žena, růže, píseň, kost*), zvláštnosti skloňování: kolísání mezi vzory, krácení kmenové souhlásky, dvojtvary.

Neutra: vzory skloňování (*město, moře, kuře, stavení*), zvláštnosti skloňování: kolísání mezi vzory, krácení kmenové souhlásky, dvojtvary. Duálové tvary. Nesklonná domácí substantiva.

Substantiva cizího původu. Jména řeckého a latinského původu: přizpůsobení a prvky originálního skloňování. Skloňování ostatních přejatých jmen. Nesklonná substantiva.

Přídavná jména (adjektiva). Morfologická charakteristika adjektiv. Adjektiva jakostní (kvalifikační), vztahová (relační), přívlastňovací. Vzory skloňování: jmenná a složená deklinace. Smíšená deklinace. Nesklonná adjektiva. Stupňování: trojí stupeň vlastnosti – pozitiv, komparativ, superlativ. Elativ a jeho funkce.

Zájmena (pronomina). Morfologická charakteristika zájmen. Druhy pronomin: personalia, reflexivní, posesiva, demonstrativa, limitativa,interrogativa, relativa, indefinita, negativa. Skloňování různých druhů zájmen. Funkce zájmen.

Číslovky (numeralia). Morfologická charakteristika číslovek. Číslovky základní, řadové, druhové, násobné, podílné. Tvary číslovek. Vzory skloňování: substantivní, adjektivní, zájmenné, smíšené a zjednodušené. Číslovky nesklonné. Funkce číslovek.

Slovesa (verba). Typy sloves: plnovýznamová a pomocná (modální a fázová).

Mluvnické kategorie sloves: osoba, číslo, vid, čas, způsob, rod.

Osoba (persona). Osobní a neosobní slovesa. Číslo jednotné (singular) a množné (plurál). Posuny v kategorii osoby a čísla: autorský plurál, onikání.

Slovesný vid (aspekt). Slovesa nedokonava (imperfektiva) a dokonava (perfektiva). Obouvidivost. Vidové dvojice. Vyjádření opakovanosti děje: slovesa násobená (opětovací, opakovací) a nenásobená. Slovesa okamžitá a trvací.

Slovesný čas (tempus). Časy objektivní a relativní. Čas přítomný (prézens): gnómický, historický, dramatický, citový. Čas minulý (préteritum). Čas budoucí (futurum).

Slovesný způsob (modus). Způsob oznamovací (indikativ). Způsob podmiňovací (kondicionál). Kondicionál přítomný a minulý. Způsob rozkazovací (imperativ).

Slovesný rod (genus verbi). Rod činný (aktivum) a trpný (pasivum). Opisné a zvrtné pasivum. Užití pasiva.

Slovesné třídy a vzory. Třídění podle kmene přítomného. Třídění podle kmene minulého. Nepravidelná slovesa.

Slovesné tvary neurčité. Infinitiv. Přechodníky (transgresivy): přítomné, minulé, pasivní, ustrnulé. Příčestí (participia): příčestí minulé (*l-ové*) činné, příčestí trpné (*n/t-ové*). Slovesná adjektiva.

Příslovce (adverbia). Morfologická charakteristika. Druhy příslovcí. Zájmenná příslovce. Adverbia modální a stavová. Příslovečné spřežky. Ustrnulá příslovce. Stupňování. Funkce příslovcí.

Předložky (prepozice): vlastní (primární) a nevlastní (sekundární). Užívání předložek.

Spojky (konjunkce): souřadící (parataktické) a podřadící (hypotaktické). Spojky ve větách obsahových a determinujících. Funkce spojek.

Citoslovce (interjekce). Typy významů citoslovcí. Citoslovce pocitová, zvukomalebná (onomatopoická), obecně kontakto- a vybízecí. Funkce citoslovcí.

Částice (partikule). Rozdělení částic podle jejich funkcí a formálních vlastností. Částice modální, intenzifikační, vytykácí, modifikační, negační a přací. Větná adverbia.

TEST

Podstatná jména v závorkách dejte do náležitého tvaru:

- Nejznámější dílo (Lev Tolstoj) je Vojna a mír.
- Máme v knihovně známé tragédie od (Aischylos, Sofokles, Euripides).
- Mezi (génius) české hudby řadíme i (Bohuslav Martinů)

V následujících větách doplňte vždy jednu řislovku určitou, která přesně vystihne obsah závorky.

- Na šňůře viselyponožky (jedny ponožky byly bílé, jedna byla šedá a jedna černá).
- Za výlohou leželyponožky (dva páry bílých, jeden pár šedých a jeden pár černých ponožek).
- V továrním skladu měli v krabicích.....ponožky (ponožky bílé, šedé, béžové a černé).

Následujících deset slovesných tvarů přeskupte do takové řady, aby se sousední tvary mezi sebou lišily vždy jen jednou mluvnickou kategorií (tu určete):

Usnul jsem
Půjčili byste
Hrajeme
Chtěl bys

Přijdeš
Zavři
Svačíte
Budu mlčet
Vrčíš
Ohlédli jsme se

Určete druh přechodníku, číslo a jmenný rod přechodníkových tvarů. Změňte přechodníkoví konstrukce ve vedlejší věty:

- a) Děti ani nedýchaly, naslouchajíce lesnímu klidu.
- b) Vojsko, přitáhnuvši na jižní Moravu, opevnilo se u Znojma.
- c) Nemaje zkušenosti, nemůžeme ho zařadit na vedoucí místo.

Určete slovní druh u vyznačených výrazů:

- a) Pojd'te sem **honem**, já už to sám neudržím!
- b) **Během** plavby jsme dokonce viděli velrybu.
- c) Lidé v sále se tvářili **dílem** znuděně, dílem zvědavě.

Slova v závorkách dejte do náležitého tvaru:

- a) Setkává se s (táž nepříjemnost).
- b) Vyjádřil svůj názor na věc (pouhá čtyři stručná slova).
- c) Města (jenž) se zachovala ze starověku, jsou turisticky atraktivní.

Napište, kterými slovními druhy mohou být tvary. Na každou možnost utvořte větu:

Místo
Místy
Na místo

ОБЯЗАТЕЛЬНАЯ ЛИТЕРАТУРА.

- B.Havránek – A.Jedlička, Česká mluvnice. (любое издание)
Příruční mluvnice češtiny. Praha, 1995.
M.Čechová a kol., Čeština. Řeč a jazyk. Praha, 2000.
Encyklopedický slovník češtiny. Praha, 2002.
А.Г.Широкова, В.Ф.Васильева, А.Едличка. Чешский язык МГУ, 1990.

ВОПРОСЫ К ЭКЗАМЕНУ

1. Předmět morfologie. Principy třídění slov.
2. Slovní druhy. Přechody mezi slovními druhy.
3. Pád. Syntaktické funkce a věcné významy.
4. Číslo jako mluvnická kategorie.
5. Rod. Životnost a neživotnost.
6. Druhy substantiv.
7. Skloňování substantiv: vzory, zvláštnosti.
8. Substantiva cizího původu.
9. Druhy přídavných jmen.
10. Vzory skloňování adjektiv. Stupňování.
11. Druhy zájmen. Skloňování.
12. Typy sloves.
13. Mluvnické kategorie sloves: osoba a číslo.
14. Mluvnické kategorie sloves: čas a způsob.
15. Mluvnické kategorie sloves: vid a rod.
16. Mluvnické kategorie sloves: základní třídy.
17. Přííslovce: základní druhy. Stupňování.
18. Číslovky: základní druhy a tvary.
19. Předložky a spojky.
20. Cítoslovce a částice.

Билет № 1.
Předmět morfológie. Principy třídění slov.
Příslovce: základní druhy. Stupňování.

Билет № 2.
Slovní druhy. Přechody mezi slovními druhy.
Mluvnické kategorie sloves: základní třídy.

Билет № 3.
Pád. Syntaktické funkce a věcné významy.
Číslovky: základní druhy a tvary.

Билет № 4.
Číslo jako mluvnická kategorie.
Druhy přídavných jmen.

Билет № 5.
Rod. Životnost a neživotnost.
Mluvnické kategorie sloves: čas a způsob.

Билет № 6.
Druhy substantiv.
Citoslovce a částice.

Билет № 7.
Typy sloves.
Předložky a spojky.

Билет № 8.
Skloňování substantiv: vzory, zvláštnosti.
Mluvnické kategorie sloves: osoba a číslo.

Билет № 9.
Vzory skloňování adjektiv. Stupňování
Mluvnické kategorie sloves: vid a rod.

Билет № 10.
Substantiva cizího původu.
Druhy zájmen. Skloňování.